

Katona Magda

A REGIONÁLIS DINAMIKÁK ÁTSTRUKTÚRÁLÓDÁSA BIN LADEN KIIKTATÁSÁT KÖVETŐEN

Rezümé:

Az Al-Káida vezetőjének likvidálása évtizedes korszakot zár le, és előkészíti az afganisztáni hadszíntérről való távozást. A figyelem újabb, pakisztáni színtér felé fordul, vagy legalábbis rámutat, hogy a probléma gyökereit elsősorban Pakisztánban kellett volna és kell keresni. A nemzetközi erők kivonása, az afganisztáni és az Afganisztán körüli helyzet alakulása felgyorsítja a dél-ázsiai térség dinamikáit. Bin Laden kiiktatása új fejezetet nyitott az amerikai-pakisztáni kapcsolatokban és a regionális dinamikák átstrukturálódásnak katalizátora, amely a térség nukleáris proliferációjára is ráirányítja a figyelmet.

Kulcsszavak:

Al-Káida; terrorizmus elleni háború; amerikai–pakisztáni viszony; regionális dinamikák.

Dr. Magda Katona

Restructure of Regional Dynamics after the Removal of Bin Laden

Abstract:

The removal of the leader of Al Qaeda from the war theatre, closes a decade, and prepares the ground to an exit strategy. The attention draws to a new, probably Pakistani war theatre, or shows that the roots of the problem are should be found in Pakistan. The withdrawal of international forces and the developments of the situation in and around Afghanistan, are accelerating the dynamics of the South Asian region. The removal of Bin Laden has opened a new chapter in the U.S.-Pakistani relations and serves as catalyst of restructure of regional dynamics, and draws attention to the questions of nuclear proliferation.

Key words:

Al Qaeda; war against terrorism; U.S.–Pakistan relations; regional dynamics.

Az Uszama Bin Laden kiiktatását célzó 2011. május 2-ai, abbottábádi (Pakisztán) akcióval korántsem ért véget a 2001. szeptember 11-ei merényletet követően az Al-Káida ellen Afganisztánban indított háború. Az eltelt évtized mérlegeként levonhatjuk, hogy a szervezet lefejezésével nem sikerült döntő csapást mérni arra. A szervezet diverzifikálódott. Ma már az Egyesült Államok és szövetségesei Afganisztánon kívül Irakban, Pakisztánban, Líbiában, Szomáliában és Jemenben is hadműveleteket végeznek kifüstölésére.

Az Al-Káida vezetőjének likvidálása évtizedes korszakot zár le. Az akció előkészíti az afganisztáni hadszíntérről való távozást. Rámutat, hogy a probléma gyökereit elsősorban Pakisztánban kellett volna és kell keresni.

A nemzetközi erők kivonása, az afganisztáni és az Afganisztán körüli helyzet alakulása felgyorsítja a dél-ázsiai térség dinamikáit. Bin Laden kiiktatása új fejezetet nyitott az amerikai–pakisztáni kapcsolatokban és a regionális dinamikák

átstrukturálódásnak katalizátora, amely a térség nukleáris proliferációjára is ráirányítja a figyelmet.

E dolgozat célja az abbottábádi rajtaütés jelképértékének és következményeinek vizsgálata.

AZ IDŐZÍTÉS ÉS A TERRORJELKÉP ELTÜNTETÉSÉNEK AMBIVALENCIÁJA

A 2001. szeptember 11. utáni évtizedben a legtöbben úgy vélekedtek, hogy Bin Laden, aki a nemzetközi terrorizmus elleni harc jelképe és ürügye, valójában inkább jelképes vezetője, mint tényleges irányítója volt az Al-Káidának. Mások szerint Bin Laden még mindig a mozgalom szellemi atyja volt. Az abbottábádi házban a Navy SEAL rajtaütése során elkobzott talált anyagok szerint azok, akik Bin Laden nevében felléptek, nemcsak műveleti, de taktikai szinten is nagyobb mérvű kézi vezérléssel irányítottak és szélesebben kommunikáltak, mint korábban ezt feltételezték. Ugyanakkor Bin Laden régóta nem volt már a dzsihad narratíva domináns hangja és 2002 után nem találkozott személyesen követőivel.¹ Inspiratív szerepe is eltűnt, beszédei elavultnak számítottak a dzsihad propaganda új műfajaihoz (ti. a videó animációkhoz, a szofisztikáltabb audio-vizuális termékekhez, a cool dzsihad rap zenéhez stb.) képest. Sem ideológiai téren, sem koherens stratégia tekintetében már régóta nem volt a dzsihadisták elsődleges hivatkozási pontja.² A mozgalom emírje volt, ezt a posztot azonban bárki betöltheti.

Az antikolonialista, nacionalista eszmék, majd a baloldal, ezt követően a politizált iszlám körforgásában az iszlámizmus is leáldozóban van. A Facebook-megmozdulások bebizonyították, hogy a muszlim világ ma már elsősorban a szekuláris nacionalizmusban, demokratizálódásban, modernizációban látja jövőjét. Ezzel a jelenséggel az Al-Káida nem tudott mit kezdeni, a kalifátus eszménye, a „vissza a gyökerekhez” mozgatórugója már kevésbé vonzó a kiábrándult fiatalok számára. Bin Laden ideológiája megtört, szervezete hanyatlik. Ugyanakkor a terrorizmus mozgatórugói, a nyugati katonai intervenciók, az orvosolatlan társadalmi-gazdasági problémák továbbra is fennállnak. Bin Laden halálának semmi köze sincs a terrorizmus gyökereinek felszámolásához.

Többen állítják, hogy Bin Laden már jóval 2011. május 2-ai rajtaütés előtt elhunyt. Adatok merültek fel arra nézve, miszerint Bin Ladent 2001 decemberében a Tora Bora barlangoknál az amerikaiak elfogták, és átadták a pakisztáni titkosszolgálat, az ISI amerikai különleges erőkkel együttműködő speciális alakulatának, amely társaival együtt eljuttatta Vazirisztánba.³ A Bin Ladent és társait Dzsálálábadból a Tora Borába juttató Hádzsi Zaman Gamsarík⁴ Pesávarban interjút adott, miszerint felfedi, hogy kik

¹ Brynjar Lia: Al Qaeda Without Bin Laden: How Terrorists Cope With Their Leader's Death. Foreign Affairs, May 11, 2011.

² A legtöbbit a szalafista ideológusokra, leginkább a jordániai Abú Mohammad Al-Maqqászire hivatkoznak.

³ Iráni források állítják.

⁴ Hádzsi Zaman Gamsarík a Maház (Pír Giláni) szervezetéhez tartozó nangarhári, Khugiáni törzsbeli mudzsáhid parancsnok volt. A Nadzsibullah-rezsim idején az afgán titkosszolgálat, a KHAD beszervezte, de kettős ügynökként 72 titkosszolgálati embert legyilkoltatott, mivel a pakisztáni titkosszolgálatnak, az

juttatták ki Bin Ladent társaival együtt Afganisztánból. Ezt követően pakisztáni titkosszolgálati körök megvádolták, hogy ő segítette Bin Ladenék szökését.⁵

R. Pieczenik, a CIA gázságügyi orvosszakértője szerint a terrorjelkép hamarosan elhunyt Karacsiban, Marfon-szindrómában. Ez egy örökletes kór, amely a csontok elvékonyodását okozza. Ezért volt Bin Ladennek megnyúlt sovány arca, és voltak hosszú, vékony ujjai. E betegség a CIA-nál a terrorvezér dossziéjában a kezdetektől fogva dokumentált.⁶

Más elemzők – így a pakisztáni Mirza Aszlam Beg tábornok – szerint Bin Laden 2009-ben hunyt el.⁷

BIN LADEN KIIKTATÁSÁNAK JELKÉPEI

Fentiek alapján a Bin Laden család abbottábádi rejtekhelye ellen, 2011. május 2-án végrehajtott amerikai rajtaütés elsősorban Bin Laden politikai kiiktatását szolgálta üzenet értékű jelképeivel. (A jelen tanulmány szerzője e jelképrendszer kódolása révén nem zárja ki azt sem, hogy Bin Laden valóban már korábban halott volt. Arra nézve, hogy mikor halhatott meg, nehéz állást foglalni és Bin Laden kiiktatásának politikai következményeit tekintve csekély relevanciával bír.) Akárhogy is, az Al-Káida túléli vezetője elvesztését, mert már régen túlhaladott rajta. Bin Laden nem egy vallási kultusz vezetője volt. A szervezetet, amelyben nagyobb szerepet játszott a puritanizmus, mint a karizmatikus vezetés, nem ő alapította. Nem birtokolta sem az Al-Káidát, sem a globális dzsihadot.

A kiiktatás kódolt üzenete Bin Laden halálának körülményei, illetve a rajtaütés helye körül kristályosodik ki. Ez az állításunkat megerősíti a vízi temetés szimbolikája.

A vízi temetés

Bin Laden halálával kapcsolatosan számos kérdés merül fel. Ha feltesszük, hogy a Navy SEAL 6 különleges műveleti csoport rajtaütésekor (Neptune Spear művelet) a terrorvezér még élt, felmerül a kérdés: miért nem fogták el élve, és miért nem mutogatták olyan diadalmasan, mint annak idején Szaddám Husszeint? Az amerikai különleges erőket ugyanis felszerelték olyan lézerfegyverekkel, amelyek 6–8 órára ártalmatlanná teszik, de élve hagyják a célszemélyt.

Nemcsak Bin Laden halálának ténye és ideje, de az abbottábádi rajtaütés egyéb körülményei, mindenekeelőtt a holttest gyanús sietős eltüntetése is számos kételyt ébresztenek. Ami azt a legendát illeti, hogy az iszlám vallás szabályai értelmében 24 órán belül el kell temetni az elhunytat, és Obama elnök azért rendelte el a tengerbe temetést, hogy a „mártír” Al-Káida vezér sírja zarándokhellyé ne váljon – az iszlám vallási szokások tekintetében sem állja meg a helyét. A muszlim rítus ugyan gyors temetést ír elő, ez azonban időben nem szabályozott, közérdek és magánérdek,

---

ISI-nek is dolgozott. Házsí Samalí rivális parancsnok meggyilkolásában is szerepet játszott Nangarhárban.

⁵ <http://www.afssrc.eoldal.hu/game-changing-of-bin-laden's-annihilation-analysis17052011>

⁶ <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=v&aid=2475?>

⁷ Gen. Mirza Aslam Beg: Staged Death of Bin Laden: New Revelations. <http://www.eurasiareview.com/staged-death-of-bin-laden-new-revelations-analysis27052011>

mindenekelőtt igazságügyi orvosi vizsgálat miatt el lehet attól tekinteni. A hadith, a prófétai hagyomány is szolgál erre nézve útmutatással. Maga Mohamed próféta temetését is elhalasztották néhány nappal, amíg a hívek érzelmileg feldolgozták elvesztését, és megválasztották utódját, a kalifát. Ezt hangsúlyozta fatvájával Abdul Azíz Bin Báz sejk Szaud arabiai főmufti, hozzátéve, hogy nemcsak közügy, de magánügy is szolgálhat a temetés halasztó hatályául, meg kell várni a hozzátartozók megérkezését, lehetővé kell tenni számukra, hogy elbúcsúzzanak az elhunyttól. Ez a gyakorlat az összes muszlim országban honos.

Vízi temetés a muszlim világban a szokásoktól idegen és nem megengedett az iszlám hit szerint. Mohamed Al-Qubaiszí, Dubaí nagymuftija szerint a társadalomból kitzasztott halott a temetőn kívül bárhol elföldelhető, akár a sivatagban vagy egy lakatlan szigeten is. Vízbe azonban csak abban az esetben temethető, ha egy hajón járvány tör ki, és nem engedik kikötni.⁸

A vízbe temetésnek azonban van történelmi analógiája, ami éppen az abbottábádi régióhoz kötődik. Az abbottábádi helyszín – geostratégiai és katonai jelentősége mellett – a történelmi szimbolika relevanciájával is bír: a XIX. században a britek ugyancsak támogattak egy dzsihádistát gyarmati terjeszkedésük útjában álló ellenfeleik meggyengítésére, majd az ellenük forduló, kellemetlenné vált kollaboránst, aki az Abbottábád melletti Mansehra térségében veszítette életét, vízbe temették.

A hindusztáni puritanista dzsihádista Szajjíd Ahmed Baralví (1780–1839) az angolok felbérelték, hogy a kabuli királyság felé terjeszkedő Randzsit Szingh szikh birodalmának nyugati peremvidékén a vahabita felkelés élére állva, a pastunokat vezetve, dzsihádot hirdessen a hitetlenek ellen. Miután a britek 1813-ban elvesztették kereskedelmi monopóliumukat, az előretörő szikhek 1822-ben megalapították Haripur erődjét, amelyet Hari Szingh Nalva tábornok után neveztek el. Az angolok és Dósz Mohamed Khán afgán emír Baralví híveit a szikhek és az afgán emír féltestvérei, a szikh fennhatóság alatt élő pesávari fejedelmek ellen uszították, akik a szaldui csatában megverték a szikheket, majd a Kunar folyó bal partján a pesávari csapatok felett is győzelmet arattak. Ennek eredményeként a britek 1839-ben anektálták Randzsit Szingh birodalmát, és Haripur erődjétől harminc kilométerre megépült Abbottábád garnizonváros. Nevét James Abbott őrnagytól, Hazara körzet első brit főbiztos helyetteséről kapta. 1839-ben a balakóti csatában Szajjíd Ahmed Baralví Khalsza Sér Szingh, Randzsit Szingh fia kaszabolta le. A britek ünnepelték a „gonosz kalifa” halálát, akárcsak a nemzetközi közösség Bin Ladenét. Kényelmetlenné váló, a szikhek után a brit birodalom ellen is dzsihádot hirdető egykori ügynökük földi maradványait az angolok vízbe temették, hogy sírja ne váljon későbbi britellenes felkelések jelképévé. Balakót őrizte hagyományait, egészen 2005-ig dzsihádi kiképzőtáborok központja volt, míg az októberi földrengés le nem rombolta.⁹

Rajtaütés során meggyilkolt terrorista tetemének sorsát illetően az iszlám szokások terén több precedens eljárás áll rendelkezésre. A legismertebb az Al-Káidának felesküdt dél-ázsiai radikális vezér esete. Miután az indonéz rendőrség a

---

⁸ <http://www.eurasiareview.com/osama-bin-laden's-burial-how-it-should-have-been-analysis-16052011>

⁹ Preeti Nalva: The Incident of Abbottabad, District of Hazara, Pakistan. Eurasia Review, May 14, 2011 <http://www.eurasiaweb.com/the-incident-of-abbottabad-district-of-hazara-pakistan-analysis-14052011>

kelet-jávai Batu városban meggyilkolta dr. Azahari Hussain¹⁰ dél-ázsiai Dzsama'a Iszlámíja vezetőt, az indonéz hatóságok megvárták az azonosítás végett Malajziából megérkező családtagokat. Az igazságügyi szakértői vizsgálatot követően a család a holttestet elszállította és otthon temettette el. Bin Laden állítólagos halálával kapcsolatosan felmerült az a kérdés is, hogy miért nem történt meg a hivatalos azonosítás sem pártatlan fél, sem a család részéről.

Ellentétben a síita mártírológiával, a szunnita dzsihádistáknál a halottaknak nincs hivatalos hierarchiája, és vehemensen támadják a zarándokhelyek szúfi gyakorlatát. A síroknál imádkozni nézetük szerint pogány sírkultusz, a quburíjja vétke. Az az érv, hogy holttestét azért temették vízbe, hogy sírja ne váljon radikálisok zarándokhelyévé, képtelenség.

Tekintettel arra, hogy a tálibok érdeklődése kevésbé terjed ki az AfPak régió kívüli világra, kevésbé valószínű, hogy ha részesednek a hatalomból, ismét otthont nyújtsanak provokatív terrorista csoportoknak, aki újabb külső intervenciót hoznak a nyakukra. Az is kérdéses, hogy szükségük van-e nagy földrajzi bázisra akcióik végrehajtásához. A térségben búvóhelyeiken meghúzódó operatívák száma nem lehet több két-háromszáznál és nincs bizonyíték arra, hogy 2001. szeptember 11-e óta bármilyen akció a világon innen hajtottak volna végre.

A Bin Laden család rejtőzködésének színhelye

Amrullah Szálih, az afgán állambiztonsági szolgálat 2010-ben leköszönt főigazgatója szerint az afgán állambiztonsági szervek már négy éve jelezték a Musarraf-kormánynak, hogy az Abbottábád közeli Mansehra térségében több védett házban Al-Káida csúcsvezetők rejtőznek. A pakisztáni hatóságok azonban semmit sem tettek kézre kerítésük érdekében.¹¹ Bármikor hunyt el Bin Laden, családja kétségtelenül Abbottábád városában élt. Gyermekei DNS-mintáját oltások ürügyén egy pakisztáni orvos azonosította az amerikaiak számára, akit a pakisztáni hatóságok később letartóztattak. Igazolja Szálih állítását az a tény, hogy a család néhány esztendeje a közeli Mansehra városából költözött ide.

A Bin Laden család pakisztáni rejtőhelye sajátos relevanciával bír. Abbottábád városa a pakisztáni fővárostól 48 kilométerre, északra fekszik, a pastunok által lakott Khaibar-Pakhtunkhva tartomány¹², Hazara körzetében. Ez a helység a pakisztáni atomháromszög része. Garnizonváros, ahol három ezred állomásozik. Itt található a Kakuli Katonai Akadémia és az összes India-ellenes tanzím (Laskar-i Tajjiba, Szepáh-i Szahába, Dzsaías-i Mohammadí) legnagyobb közös kiképzőtábor, amelyek pakisztáni kiképzőtisztjei a város katonai kolóniáján élnek. A militánsok táborainak sora innen a kasmíri Muzaffarábád térségéig húzódik.

Fontos körülmény, hogy a város a pakisztáni atomprogram bölcsője, Tarbila közelében helyezkedik el. Tarbila zárt város. Itt található a Ghulám Iszhaq Khán Intézet, ahol nukleáris kémiai, nukleáris fegyverzeti, atomfizikai képzés folyik. Ez az ország

¹⁰ Mivel az indonéz nyelv latin betűs, a diakritikus átírástól eltekintünk és az eredeti helyesírást alkalmazzuk.

¹¹ Pakistan's leaders ignored warning four years ago from security officials that Bin Laden was in the country. Daily Mail, 17 May 2011

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1387848/Pakistan-knew-Osama-Bin-Laden-was-in-the-country-4-years-ago>

¹² Korábban: Északnyugati Határtartomány

legdrágább tanintézete. Közeliében terül el a Tarbila-gát és vízi erőmű, amely az asszuáni vízduzzasztó után a világ legnagyobb gátja. Ez a komplexum földből épült, építéséhez nem használtak betont, természeti és katonai, sőt nukleáris csapásokkal szemben is ellenálló. A víz alatt, a föld mélyében tizenhat szintes titkos üzem húzódik meg. Az erőmű is a föld alatt helyezkedik el. Ennek a nukleáris háromszögnek a harmadik csúcsán található a kahutai atomfegyvergyár, míg a közeli Novsehra város harcokcsi-gyárral rendelkezik.

Mivel Pakisztán instabil, erőszakos cselekmények által sújtott ország a térség dzsihádistáinak epicentrumában, amely nukleáris technológiával látott el olyan „lator államokat”, mint Irán és Észak-Korea, és mintegy száz atomfegyvert telepítettek szét az országban, nyugati vezetők egyre határozottabban állítják, hogy terrorizmus elleni erőfeszítéseik célja annak megakadályozása, hogy pakisztáni atomfegyverek iszlám szélsőségesek kezére kerüljenek.

Obama elnök 2010-ben, egy washingtoni nukleáris technológiai tanácskozáson kijelentette, „... rövid, közép, és hosszú távon a legkomolyabb fenyegetést az jelenti számunkra, ha egy terrorszervezet atomfegyvert kaparint meg”. Pakisztán, ahol a kormány számos terület, még legnagyobb városa, Karacsi felett is elveszíti ellenőrzését, s amelynek biztonsági infrastruktúrájába számtalan radikális szimpatizáns beszivárgott, a legalkalmasabb helyszínnek tűnik, hogy iszlám szélsőségesek hasadóanyagot vagy atomfegyvert kísérjenek megszerezni. Ennek a három leghetségesebb forgatókönyve a következő:

1. A terroristák atomfegyvereket lopnak és azokkal 9/11-jellegű támadásokat hajtanak végre New York, vagy Mumbaí méretű városokban.
2. Atomfegyvert csempésznek terrortámogató országba, például Iránba.
3. Instabilitás, zavargások, polgárháború, az állam szétesési folyamatai során egy terrorszervezet atomfegyverekre tesz szert.

Azt a véleményt, hogy a pakisztáni nukleáris létesítmények, és általában a katonai objektumok nincsenek kellőképpen biztonságban,¹³ valamint annak lehetőségét, hogy nem-állami szereplők a pakisztáni nukleáris arzenált vagy annak egy részét megkaparinthatják, egy ideje több forrás fokozatosan szivárogtatja.¹⁴ Idén ezek az állítások felerősödtek.¹⁵ A pakisztáni atomfegyverek nem állami tényezők kezébe kerülése ellen és mellette egyaránt több érv szól.

Ezt a félelmet alátámasztja az a tény, hogy a több mint tizenötbe becsült pakisztáni nukleáris létesítményből legalább hat ellen már intéztek támadást terroristák. 2007 novemberében öngyilkos merénylő robbantotta fel magát a nukleáris kapacitású

---

¹³ Dean Nelson: Pakistan's Nuclear Bases Targeted by Al-Qaeda. The Telegraph, London, August 11, 2009, <http://www.telegraph.co.uk/news/urdunews/asia/Pakistan/6011668/Pakistan:nuclear-bases-targeted-by-al-Qaeda.html>

¹⁴ Bruce Riedel: Pakistan and Terror: The Eye of the Storm. The Annual of the Academy of Political and Social Science, 618, (July 2008): 31. Továbbá Shaun Gregory: The Terrorist Threat to Pakistan's Nuclear Weapons. CTC Sentinel 2 (July 2009) <http://www.ctr.usma.edu/sentinel/CTSentinel-Vol2liss7.pdf>

¹⁵ Richard Weiry, Joy Drucker, Matthew Bunn, George Perkovich and Aparna Pande: Nuclear Security in Pakistan: Issues and Implications. Hudson Institute, February 23, 2011 http://www.Hudson.org/index.ifm?fuseaction:Hudson_upcoming_events&rd=826. Továbbá Juan C. Zarate: An Alarming South Asia Powder Keg. The Washington Post, February 20, 2011

szargodhai légbázis előtt. A kamrai légitámaszpont előtt öngyilkos merénylők 2007. decemberében egy iskolabuszt robbantottak fel, 2008-ban pedig a Wah bázisra támadtak pakisztáni tálibok.

Pakisztán atomprogramja abban gyökerezik, hogy a nukleáris hatalom Indiában egzisztenciális fenyegetést lát, amely most az Egyesült Államok stratégiai szövetségese. Ám az indiai–pakisztáni kapcsolatok nyugalmasabb szakaszában annak kisebb az esélye, hogy India ellen vessenek be atomfegyvereket. A pakisztáni hatóságok azt állítják, hogy az atomfegyvereket hatástalanított állapotban, alkotórészeiket elkülönítetten tárolják.

Akik szerint a pakisztáni atomfegyverek és nukleáris létesítmények biztonságban vannak, azzal érvelnek, hogy ezeket a létesítményeket több lépcsős, jól kiépített ellenőrzési rendszer óvja. 2003-ban a Qadir Khán féle botrány kirobbanását követően ezeket felülvizsgálták, és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA) biztonságosnak minősítette azokat.¹⁶

A pakisztáni nukleáris programért az Országos Parancsnoki Hatóság (National Command Authority – NCA) felel. Ezt a miniszterelnök elnökletével tíztagú bizottság irányítja. Nukleáris csapásról közösen határoznak. Szavazategyenlőség esetén a miniszterelnök dönt. Béke esetén meghatározza az ország nukleáris doktrínáját, atomprogramját, háború esetén nukleáris fegyverek telepítéséről dönt és koordinálja azok felügyeletét.¹⁷ Gyakorlati irányítója a vezérkari főnök (jelenleg Pervez Asfaq Kiani tábornok).

A Különleges Tervek Osztálya (Special Plans Division – SPD) 1998-ban jött létre. A hatóságot 50–70 tiszt irányítja a hadsereg mindhárom haderőneméből állandó titkárság intézményes keretében. Élén jelenleg Khálid Kidwaí altábornagy áll. Feladata a NCA határozatainak végrehajtása és a nukleáris létesítmények irányítása.¹⁸ A SPD keretében 8-10 000 jól képzett ember védi a nukleáris létesítményeket, végzi a napi taktikai műveleti ellenőrzést a nukleáris hordozórendszerek, rakéták felett is.

Az atomfegyverek és nukleáris létesítmények elhelyezése diverzifikált, nem lehetséges egyszerre rajtaütni minden létesítményen és összeszedni a megfelelő alkatrészeket, fegyvereket, hordozóeszközöket. A fő érv, miszerint több személy tartozik a műveleti engedély (Permissive Action Links – PAL) láncolatba (ti. más felel a tároló kódjáért, míg más bírja az indítókódot, és minden egyes eszköz üzembe helyezéséhez legalább három ember engedélye szükséges). Mindegyikük megnyerése szinte lehetetlen. Márpedig ezekre szükség van, hiszen sem az Al-Káidának, sem a táliboknak nincsenek az atomfegyverek működtetéséhez megfelelően képzett szakemberei. A fegyvereket pedig komponenseiktől elkülönítve tárolják.¹⁹

---

¹⁶ Amir Mir: Who's Finger on Pakistan's Nuclear Trigger? Asian Times Online, November 17, 2001

¹⁷ Két bizottsággal rendelkezik, egyik az alkalmazottakat ellenőrzi (ECC). Ez fejleszti ki az ország nukleáris politikáját, háború esetén stratégiai erők telepítéséért felel, kidolgozza és fejleszti az ország nukleáris doktrínáját, létrehozza az atomfegyverek használatát engedélyező parancsnoki hierarchiát, kialakítja az ellenőrzési és parancsnoki rendszer szabályzatát. A Fejlesztési Ellenőrző Bizottság (DCC) a technológiai és finanszírozási adminisztrációért felel, ellenőrzést gyakorol a nukleáris programban résztvevő stratégiai szervezetek felett.

¹⁸ Nyolc igazgatósággal rendelkezik (tervezés, informatika, ellenőrzési, parancsnoklati, információs, hírszerzési, felderítő, stratégiai fegyverek ellenőrzése, fegyverzetellenőrzési/leszerelési ügyek).

¹⁹ M. Suleman Shahid: Can Terrorists Grab Pakistan Nukes? Myths and Realities.

<http://www.eurasiareview.com/can-terrorists-grab-pakistan-nukes-myths-and-realities-analyse/17062011>

Akik azzal argumentálnak, hogy nem állami szereplők megkaparinthatják a nukleáris arzenált, vagy egyes elemeire rátehetik kezüket, a következő érveket sorakoztatják fel: a pakisztáni nukleáris ellenőrzési rendszer átláthatatlan, nem világos, hogy a többszemélyes ellenőrzési rendszer a tárolók kulcsára, vagy a működtetési kódokra vonatkozik-e; az atomfegyvereket és nukleáris létesítményeket őrzők közül egyre többen rokonszenveznek iszlám szélsőségesekkel vagy nacionalistaként felteszik a kérdést, kormányuk miért működik együtt az Egyesült Államokkal a terrorizmus elleni háború során, és ellenzik, hogy az amerikai fegyveres erők pakisztáni területen műveleteket hajthassanak végre. További érv, miszerint a számítógépes parancsnoki ellenőrzési kommunikációt, a számítógépes hírszerzési adatokat és a fenntartási rendszert feltörhetik, így egyes fegyvereket megszerezhetnek. Ellenérv, hogy mintegy 120–130 ezren tevékenykednek a nukleáris programban és lehetetlen kiszűrni, hogy kik rokonszenveznek szélsőségesekkel. Fentieket megerősíti az a tény, hogy az utóbbi időszakban számos, iszlám radikálisokkal rokonszenvező tisztet letartóztattak árulás vádjával. A Mehrán haditengerészeti bázis elleni merénylet komolyan megkérdőjelezte a nukleáris létesítmények biztonságát és rámutatott, hogy a biztonsági intézkedéseken és a személyzet biztonsági átvilágításán komoly rések tátonganak.

Még nagyobb gond, hogy sem a pakisztáni hadsereg sem a Kidwai tábornok vezette SPD nem az iszlám szélsőségeseket tekinti a pakisztáni atomfegyvereket veszélyeztető legnagyobb fenyegetésnek, hanem az amerikaikat. Mind Kayani vezérkari főnök, mint Kidwai tábornok meggyőződése, hogy az Egyesült Államok ellenőrzése alá kívánja vonni a pakisztáni nukleáris létesítményeket, és az abbottábadi rajtaütésből arra következtettek, hogy az amerikaiak kifejlesztették szimultán lerohanásuk technikai eszközeit, képességeit. Az SPD hírszerzése és kémelhárítása az amerikai és indiai kémek kiszűrésére összpontosít a pakisztáni nukleáris létesítményekből, valamint arra, hogy meghiúsítsák az amerikai felderítést kémrepülőgépekkel vagy műholdakkal. Ennek érdekében szétszórta az atomfegyvereket és üres tároló helyeket tartanak fenn, elterelve a figyelmet az aktívokról. Mivel Pakisztán kisméretű taktikai fegyvereket fejlesztett ki, amelyek hadműveleti területen könnyen mobilizálhatók, nemcsak a hatástalanított, de az éles fegyvereket is helikoptereken vagy normál országúti forgalomban, rossz utakon, egyszerű teherautókban, megkülönböztető jelzés nélkül szállítják.

Az afganisztáni csapatkivonás megkezdődésével, Irán nukleáris hatalommá emelkedésével, az egyre ellenőrizhetetlenebbé váló muszlim atomhatalmak játékterének bővülésével a regionális dinamikák felgyorsulása várható. Mivel mindkét ország az ázsiai válságív törésvonalán helyezkedik el, középtávon mind Irán, mind Pakisztán szétesése reális opció. Ám a perzsa állam külsőleg sokkal erősebb, mint a máris a szétesés szélén álló Pakisztán. Irán ellen egy külső támadás erősítené a nemzeti kohéziót, bár politikai és nemzetiségi belső ellentétei²⁰ a későbbiekben rendszerváltást indíthatnak. Pakisztán működésképtelen államkudarccá válása, szétesési folyamata azonban a 2014-ig végrehajtandó afganisztáni csapatkivonást

---

²⁰ Ellentétek a papi vezetésen belül, a törvényhozó és a végrehajtó hatalom mélyülő konfliktusai, a közeli keleti mozgalmak hatása, a Facebook-nemzedék, zöldek, monarchisták és a beludzok, kurdok, azeriek függetlenségi törekvései.

követően felgyorsul, balkanizációját számos elemző már 2015 körüli időszakra teszi.²¹ Ehhez a processzushoz ellenőrizhetetlen proliferációs folyamatok is járulhatnak, így felmerül a nukleáris arzenál nem állami szereplők kezébe kerülése. Ráadásul a pakisztáni atombomba atyjáról, Qadir Khánról bebizonyosodott, hogy az atomfegyver-technikát eladta Iránnak.²²

A másik ok, amiért Pakisztánra összpontosul a figyelem, maga az a tény, hogy Iszlámábád már rendelkezik atombombával. Arra nézve azonban, hogy Irán nem csupán békés célú nukleáris energia előállítására készül, sokáig nem volt kellő súlyú bizonyíték. Az is vitatott volt, hogy Irán mennyi idő múlva lesz képes atomfegyvereket kifejleszteni. Ám a terrorszervezetek listájáról szövetségessé avanzsált iráni Mudzsahidín-e Khalq szervezet révén 2011 áprilisában megszerzett amerikai hírszerzési információ szerint a Teherántól északnyugatra fekvő Karadzs mellett felfedezett titkos üzem atombomba gyártására alkalmas. Ezt megerősítették az IAEA képviselői, akik szerint június elején Irán alig nyolc hétre volt az atombomba előállításától.²³

Az utóbbi időszakban a pakisztáni atomprogram felgyorsulása tapasztalható. Iszlámábád a 2010-es 25 helyett 2011-ben immár mintegy száz nukleáris töltetű rakétafejet mondhatott magáénak. A nukleáris csapás határfokának minimalizálásával, a fegyverek miniatürizálásával párhuzamosan Iszlámábád a hagyományos fegyverzet fejlesztését is intenzifikálta.²⁴ Fenntartja az első csapás elvét, és az indiai–amerikai nukleáris együttműködési egyezmény aláírására a Hatf–8 és Hatf–9 rakéták tesztelésével reagált.

A pakisztáni nukleáris doktrínát hagyományos támadás elrettentésére fejlesztették ki, következésképpen olyan atombombára és kisebb hatótávolságú hordozóeszközökre van szükség, amelyekkel konvencionális hadviselés során, a pandzsábi síkon felvonuló indiai hadoszlopok támadhatók. Így került sor a korai (megelőző) csapás követelményeinek megfelelően a taktikai nukleáris képesség kibővítésére, a csekélyebb határfokú, rövid hatótávolságú Naszr rakéta kifejlesztésére. Iszlámábád vonakodása a nemzetközi fegyverzetkorlátozási és atomsorompó egyezmények aláírásától, és az a tény, hogy sem az indiai kezdeményezésű *nem első használat* (No First Use – NFU) megállapodáshoz, sem az indiai nukleáris doktrína alapját képező Credible Minimal (Nuclear) Deterrence (CMD) aláírásához nem csatlakozott,²⁵ kételyeket ébreszt szándékai iránt.

Elterjedt vélelem Pakisztánban, hogy ahogyan a 2011. május 2-án végrehajtott amerikai rajtaütés keresztülhatolt a pakisztáni légvédelmen, ugyanúgy egy amerikai kommandó átveheti az ellenőrzést a pakisztáni nukleáris létesítmények felett,

---

²¹ Dr. Stuart Bramhall: If Pakistan Is An Ally, Why Are We Trying To Break Up Their Country. March 9, 2011 www.stuartbramhall.aeganthorblogs.com

²² Rolf Mowatt-Larssen: Preventing Nuclear Terrorism: Securing Pakistani Nuclear Weapons. Testimony Before the U.S. Senate Homeland and Governmental Relations Subcommittee on Federal Financial Management, Government Information, Federal Services and International Security (July 7, 2009) http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/19204/preventing_nuclear_terrorism.html

²³ New Secret Nuclear Site www.iranian.com/main/2011/apr/new-secret-nuclear-site

²⁴ www.eurasiareview.com/pakistan's-first-use-in-perspective-analysis-13052011t

²⁵ Nuclear Threat Initiative. Country Profiles: India and Pakistan. (Updated February 2011), <http://www.nti.org/index.php>

megkaparinthatja a pakisztáni atomfegyvereket azért, hogy megakadályozza, hogy terroristák kezére jussanak, vagy megelőzzön egy India elleni pakisztáni nukleáris csapást. Gates védelmi miniszter a pakisztáni Nemzetvédelmi Egyetemen tartott előadása során feltett kérdésekre cáfolni kényszerült ezt a feltevést.²⁶

Május 22-én a Karacsí melletti Mehrán haditengerészeti bázis ellen a 2008. november 26-ai mumbaí-i merényletkez hasonló, ún. kombinált terrortámadást²⁷ követték el, felrobbantva két Orion P-3 C felderítő gépet, ami az ISI-hez közelálló csoportok (Laskar-i Tajjiba és a Haqqáni hálózat) harcmódorára vall. A Bin Laden haláláért az Al-Káida számlájára írt, bosszúnak kikiáltott támadás – sokak vélelme szerint²⁸ – azt hivatott bizonyítani, hogy a pakisztáni nukleáris létesítmények nincsenek biztonságban. Mindenesetre a pakisztáni hivatalos kommunikációban ezt a merényletet is a pakisztáni tálibok (Tehrík-i Tálibán-i Pakisztán – TTP) számlájára írták, mint számos akciót, kezdve Benazir Bhutto meggyilkolásától. A Mehrán haditengerészeti bázis elleni merénylet ugyanakkor annak tényleges manifesztációja, hogy a pakisztáni fegyveres erők struktúrájába mennyire beépültek a szélsőséges elemek.

Fontos elem, hogy a Mehrán bázisra nemcsak radikális militánsok, de kínai ipari képek is beszivárogtak. Több elemző szerint a május 22-ei támadásra azért a Karacsí melletti Mehrán támaszponton került sor, hogy a kínaiak ne létesítsenek haditengerészeti bázist Gvadar kikötőjénél.²⁹ Az iszlámábádi kormány a 2011-es év végével bezárólag felmondta Gvadar kikötőjének működtetésére a szingapúri kikötői hatósággal kötött negyvenéves szerződését annak reményében, hogy a mélytengeri kikötő üzemeltetését átveszik a kínaiak, illetve haditengerészeti bázist létesítenek, amely adu ászként szolgál, hogy általa Iszlámábád regionális egyensúlyozó szerepet töltsön be az Egyesült Államok és szövetségesei, India, Kína és a *Sanghaji Együttműködés Szervezete* között. A mehráni támadást követően azonban a pekingi kormány kijelentette, hogy eláll ettől a szándékától.

A karacsí-i támadással úgy tűnik, a stratégiai jelentőségű hormuzi szoros és a malukkui szoros között fekvő pakisztáni tengeri bázisoktól sikerült elrettenteni a kínai jelenlétet. A merénylet időzítése Giláni pakisztáni miniszterelnök pekingi látogatásának idejére esett. A kínai politika azonban éppen ebben az időszakban lett tartózkodó Iszlámábáddal szemben, noha az ötven JF-17 kínai vadászgép vásárlásáról szóló üzletet megkötötték.

Peking, amely tart az iszlám radikalizmus közép-ázsiai terjedésétől, nem akar a régióban az Egyesült Államokkal konfrontálódni. A kínai vezetés titkos megbeszélésen biztosította Washington, hogy ha a pakisztáni atomfegyverek biztonságba helyezésére műveleti egységeket küld Pakisztánba, Kína nem emel kifogást.³⁰

Az Egyesült Államoknak fenn kell tartania együttműködését a nukleáris Pakisztánnal legalább három okból: egy instabil, barátságtalan Pakisztán hajlamosabb megtámadni Indiát; eltűnhetnek atomfegyverek; s végül, de nem utolsósorban, a

²⁶ <http://www.darkgovernment.com/news/will-the-U-S-commandeer=pakistans-nukes>

²⁷ Gépkarabélyos támadók és öngyilkos merénylők szimultán támadása.

²⁸ Többek között az ISI korábbi főigazgatója, a dzsalálábádi vereség miatt 1989-ben leváltott Hamíd Gul tábornok véleménye szerint.

²⁹ China Rejects Pakistan's Naval Base Request. Times of India, May 24, 2011

³⁰ Jeffrey Goldberg and Marc Ambinder: The Ally From Hell. The Atlantic Magazin, December 2011, www.theatlantic.com/magazine/archive/2011/2/the-ally-from-hell/8730/4

pakisztáni állam elveszíti kohéziós erejét, széteshet. Washingtonnak – saját biztonsága érdekében – rajta kell tartania szemét a pakisztáni nukleáris programon és ezt könnyebben teheti, ha továbbra is együttműködik az iszlámábádi kormányzattal. Utóbbi esetre az Egyesült Államok tervet dolgozott ki a pakisztáni nukleáris arzenál biztonságba helyezésére. Ha egyetlen atomfegyver tűnik fel, elegendő az abbottábádihoz hasonló volumenű akció, amelyért az Egyesült Államok Egyesített Különleges Műveleti Parancsnoksága (U.S. Joint Special Operations Command – JSOP) a felelős, amely különlegesen kiképzett egységeket állomásoztat a régióban, robbanószer-hatástalanító specialistákkal.

Iszlám szélsőségesek hatalomátvétele, polgárháború vagy természeti katasztrófa esetén nem egyetlen bomba megszerzése vagy hatástalanítása, de az egész pakisztáni nukleáris arzenál feletti ellenőrzés megszerzése a cél. Akkor az Egyesült Államok központi- vagy csendes-óceáni parancsnoksága irányít, és a JSOP-é a vezető szerep. Ebben az esetben légi szállítású egységek szimultán rohannák le a nukleáris létesítményeket. A különleges műveleti egységeket vagy tengerészgyalogosokat a hadsereg 20. Támogató Parancsnokságának nukleáris hatástalanító csoportjai kísérik el. Ezért fontos a nukleáris tároló helyek pontos ismerete, illetve információ az atomfegyverek pontos számáról, ám ez csak plusz-mínusz tíz százalékos hibahatáron belül ismert.

A mehráni bázis elleni támadás nem tekinthető bosszúnak Bin Laden haláláért. Ellenben ennek következtében sikerült kiiktatni Ijlász Kasmírit, az Al-Káida műveleti irányítóját a szervezet tényleges katonai vezetőjét, e merénylet kitervelőjét, akinek tevékenységét veszélyesebbnek tekintették, mint a jelképpé vált és passzív Bin Ladenét.

BIN LADEN ELTÜNTETÉSÉNEK POLITIKAI SZÁNDÉKAI

Csapás az Al-Káidára?

Az abbottábádi rajtaütés nem az Al-Káida lefejezését, megbénítását, vagy ellehetetlenítését célozta. A politikai szándékok között nem szerepelt a szervezetre döntő csapás mérés szándéka, csupán annak az afganisztáni–pakisztáni színtérről való kiiktatása volt a cél. Következésképpen a diverzifikálódott szervezet bárhol újra szerveződhet, és korábban elképzelhetetlennek tartott új szövetségekre tehet szert. Nem az a kérdés, hogy Bin Laden mikor és hogyan hunyt el, és egyáltalán meghalt-e. Az a lényeg, hogy a 2011. május 2-án végrehajtott művelet révén az Al-Káida nem szenvedett megsemmisítő csapást és túlélte a rajtaütést.

A tényleges megoldás az Al-Káida ideológiai korlátozása és politikai legyőzése kellene, hogy legyen. A szervezet kiiktatásához mindenképp Bin Laden ideológiai küldetésének delegitimálására lenne szükség. Bin Laden, aki nem volt mufti, minden vallási felhatalmazás és kellő vallási ismeretek nélkül bocsátott ki fatvákat.³¹

---

³¹ Noha Bin Laden nem jogosult fatva kiadására, 1996-ban kiadta a *Hadüzenet a két szent helyet megszálló amerikaiak ellen*, 1998-ban pedig Aiman Al-Zaváhírral az egyiptomi Iszlám Dzsihad, Ahmed Rifai Tahával az egyiptomi Gama'a Iszlámíja, Mir Hamzával a Dzsamí'át-i Ulama-i Pakisztán vezérével, és más terrorista csoportok vezetőivel együtt kibocsátotta a *Hadüzenet a keresztiesek és zsidók (Jeruzsálem megszállói) ellen* fatvát. Később további fatvákat hirdetett meg média célokra.

Ideológiájának jellemzője az erőszak legitimálása volt, idio-szinkretisztikus „cut-and-paste” leegyszerűsített metodológiával. Ennek leleplezésére akkor lett volna igazán lehetőség, ha – eljárva a történelmi igazságtétel elve szerint – az élő Bin Ladenet vonták volna felelősségre.

A terrororganizáció ideológiáját leginkább a nürnbergi perhez hasonló, látványos tárgyalással lehetett volna delegitimálni, ha élve elfogták volna és akár amerikai rögtönítélő bíróság, de inkább nemzetközi bíróság elé állították volna a szervezet emblematikus vezérét. A per során fel lehetett volna tárni a terrortámadások indítékait, a radikális politikai iszlám egyébként rejtőzködő és leegyszerűsített politikai doktrínáját, és csapást lehetett volna mérni az Al-Káida fő erősségére: az ideológiájára.

Az arab világon végigsöprő társadalmi megmozdulások bebizonyították, hogy Bin Laden és az Al-Káida által hirdetett erőszak nem megfelelő eszköz a status quo megváltoztatására, a politikai elégedetlenség, igazságtalanság kezelésének nem normája.

Az afgán válság

Ami Bin Laden eltüntetésének politikai szándékait illeti, felmerül a kérdés, hogy az időzítés mennyiben hozható összefüggésbe az afganisztáni csapatkivonás 2011. júliusi megkezdésével, az Afganisztán-stratégia hiányosságaival,³² a megbékélési folyamat megtorpanásával, a harcok intenzifikálódásával, az *exit strategy* ürügyének prezentálásával, miszerint a „küldetés befejeződött”. Bin Laden halála lehetővé teszi az Obama-adminisztráció számára, hogy olyan megegyezést hozzon létre Afganisztánban a szembenálló felek és érintett országok között, amely lehetővé teszi, hogy kivonja csapatai nagy részét a közép-ázsiai országból. Kérdés továbbá a térségbe telepítendő állandó amerikai bázisok problematikája.

Bin Laden kiiktatása – nagyjából Petraeus tábornok Afganisztánból való távozásával egy időben – az amerikai stratégia kiigazítása tekintetében két lehetőséget kínál fel:

1. Az első opció visszatérés a *siker* eredeti definíciójához Afganisztán esetén, vagyis az Al-Káida megsemmisítésének deklarálásához (noha azáltal, hogy a terrorjelképet nem állították bíróság elé, az Al-Káidára nem mérték erkölcsi csapást, a szervezet legerősebb oldala, ideológiája érintetlen maradt). A vezér személye pótolható, ám az Al-Káida globális gerillamozgalom, amely nem kötődik egyetlen országhoz sem, és bárhol újjászerveződhet. A Bush-adminisztráció célja csak az afganisztáni Al-Káida műveletek ellehetetlenítése volt azon a szinten, hogy innen ne tervezhessenek további merényleteket az Egyesült Államok ellen, de nem lépett fel az ellen, hogy az Al-Káida ne szervezze meg erőit más országban és nem foglalkozott a szervezet pakisztáni tevékenységével.

<http://www.eurasiareview.com/delegitimising-osama's-ideological-legacy-analysis-16052011>

³² Noha a politikai elem jelentőségét egyre inkább elismerik, az csak három katonai elemet tartalmaz.

2. Petraeus távozásával a felkelésellenes stratégiát³³ átfogalmazták: már nincs szó nemzetépítésről, a lakosság megnyeréséről. Visszatértek a háború konvencionális definíciójához, miszerint az amerikai hadsereg elsődleges célja a különleges műveletek kereteinek megteremtése; az Al-Káida meggyengítése anélkül, hogy az stratégiai vereséget szenvedne. Már nincs szó Afganisztán politikai transzformációjáról. Az amerikai célkitűzések új megfogalmazása értelmében kijelentik, hogy a „küldetés bevégeztetett”, s a május 2-ai művelet révén kiépítik a háború befejezésének alapjait. Bin Laden kiiktatásával érvelni lehet amellett, hogy az Al-Káida meggyengült annyira, hogy Afganisztánban már a továbbiakban a hagyományos katonai keretekre nincs szükség. Ezek helyét fedett műveletek veszik át. Ettől kezdve Pakisztánnak, mint az Egyesült Államok térségbeli stratégiai partnerének a szerepe, jelentősége leértékelődik.

Ami a tárgyalásokat illeti, az iszlámábádi kormány nem fogadja el, hogy akár az afgán kormány, vagy akár Washington Iszlámábád háta mögött tárgyaljon a tálibokkal.

Kérdés, hogy Washington Bin Laden megsemmisítésének ürügyén mielőbbi hatalommegosztást eszközöl-e ki az afgán felkelőkkel vagy tényleges politikai megoldást szorgalmaz? Az iszlámábádi stratégák ellenzik, hogy a nyugati szövetségesek közvetlenül tárgyaljanak az afganisztáni felkelőkkel, közvetítők szeretnének lenni. Pakisztán 15 pontos ultimátumot nyújtott át a Karzaí-kormánynak, ami nemcsak az afgánok, de a nemzetközi közösség számára is elfogadhatatlan.³⁴ Az iszlámábádi vezetés arról panaszkodott, hogy nem értesítették az amerikai tárgyalási célokról és stratégiáról, különösen arról, hogy kivel kíván az Egyesült Államok tárgyalni, és milyen követeléseket akar katonai erő alkalmazásával a tálibokra kényszeríteni. A pakisztáni kormány ellenzi azt az amerikai stratégiát, miszerint a katonai nyomás kedvezőbb megállapodást eredményez. Olyan regionális megoldást szorgalmaz, amelynek e dél-ázsiai ország kulcseleme.

Kérdés, hogy az új Obama-narratíva képes-e konfrontálni a pakisztáni politika ellentmondásaival, újraértékeli-e Washington stratégiai kapcsolatait Iszlámábáddal, arra kényszeríti-e, hogy az kevésbé szkeptikusan viszonyuljon az amerikai stratégiához, és szorgalmazza, hogy a tálibok annak ellenére tárgyaljanak, miszerint az Egyesült Államok jelenléte a csapatkivonást követően is hosszútávúnak ígérkezik Afganisztánban. Az is kérdéses, hogy Bin Laden meggyilkolása hírének időzítése alig egy évvel a választások előtt mennyire jött jól Obama elnöknek, aki számos bel- és külpolitikai problémával szembesül. A *nemzetközi terrorizmus elleni háború* egyre népszerűtlenebb az amerikaiak körében, és már Londonban is a következő választásokra készülnek.

---

³³ A felkelésellenes stratégia szerint a győzelem a társadalmi és politikai mozgósításról szól. A csata célja: általa teret nyerni olyan állam- és nemzetépítésre, amely megvalósítása következményeként a megszállt állam önállóan meg tudja védeni magát.

³⁴ A legfontosabb, az afgán nemzeti szuverenitást sértő követelések a következők: a Durand szerződést ismerjék el államhatárként; a védelmi, a belügy és a nemzetbiztonsági minisztert csak pakisztáni jóváhagyással lehessen kinevezni; ne legyenek Afganisztánban állandó amerikai támaszpontok; a Pakisztánnal határos afgán tartományok kormányzóit csak Iszlámábád hozzájárulásával lehessen kinevezni; a kandahári és dzsalálábádi indiai konzulátusokat zárják be; indiai projektek ne legyenek a határövezetekben; afgán terület ne legyen felhasználható Pakisztán elleni külföldi támadásokra; a tálibok legyenek az afgán kormány tagjai.

Az amerikai–pakisztáni viszony komplexitása

Élve vagy halva, a régióban nagy játékos pakisztáni titkosszolgálat, az ISI csaknem egy évtizedig adu ászként használhatta Bin Ladent az amerikai–pakisztáni kapcsolatokban. A május 2-ai akciót Sudzsa Pasa tábornok, az ISI főigazgatójának áprilisi amerikai látogatása előzte meg, amelynek során hosszasan tárgyalt vendéglátóival. A pakisztáni magatartás ellentmondásossága szolgál magyarázatul arra nézve, hogy az amerikai Navy Seal 6 különleges erők "Neptun Spear" műveletéről csak utólag tájékoztatták a pakisztáni hatóságokat, miután az utolsó helikopter is elhagyta az ország légterét.³⁵

A „nemzetközi terrorizmus elleni háború” frontországából terrortámogató országgá válás új szerep a jelenlegi háborúból, akárcsak az 1980-as években a két világrend afganisztáni konfrontációjából busásan profitáló Iszlámábád számára, amelynek geostratégiai helyzete okán sokáig elnézték Janus arcúságát.

Obama elnök 2011. június 22-ei beszédéből kiderült, hogy a csapatkivonás gyorsabbnak bizonyul, mint ahogy korábban számítani lehetett rá. A felgyorsított afganisztáni csapatkivonás, amelyet nem követ a politikai rendezés átgondolt mechanizmusa, hatalmi vákuumot teremt Kabulban. Ez pedig az iszlámábádi stratégiákat arra készíti, hogy kevésbé legyenek együttműködők: bátorítják az egyre szélsőségesebb afganisztáni terrortámadásokat, és arra biztatják az afganisztáni felkelőket, hogy nélkülük sem az amerikaiakkal, sem a kabuli kormánnyal ne tárgyaljanak. Az a tény, hogy gyorsabb a csapatkivonás üteme, mint amire korábban számítottak, és felgyorsultak az erjedési folyamatok Afganisztánban, felerősítik ezt a magatartást.

Az Al-Káida háttérbe szorulását követően a Haqqáni-hálózat került előtérbe. A kabuli Intercontinental szálloda, majd szeptemberben az amerikai nagykövetség elleni, gránátvetőkkel, öngyilkos merénylőkkel és gépkarabélyos harcosokkal végrehajtott támadásokat követte Burhánuddín Rabbáni volt elnök, a Béketanács elnökének öngyilkos merénylő általi meggyilkolása, ami mind a Haqqáni hálózatnak tudható be. Az iszlámábádi stratégiák vonakodnak pakisztáni rejtekeikből kifüstölni Haqqáni harcosait, akinek afganisztáni akciói révén szeretnének befolyást gyakorolni arra nézve, milyen legyen a csapatkivonás utáni hatalmi struktúra Kabulban.

Ha az amerikaiak a térségben állandó bázisok létesítésére az afganisztáni lehetőség mellett Pakisztánt is tekintetbe veszik, illetve nagyobb biztonságban akarják tudni Pakisztán nukleáris létesítményeit, az abbottábádi helyszín fókuszpontba helyezése a legjobb választás. Amennyiben az amerikai katonai bázisok Pakisztánban épülnek meg, az Afganisztán leértékelődéséhez vezet, amely az 1990-es évekhez hasonlóan ismét a káoszba süllyedhet. Ám Pakisztánnal és Iránnal ellentétben Afganisztán nem az ázsiai válságív törésvonalában helyezkedik el, következésképpen nem érinti a dominó-effektus. A Hindukustól északra egyik nemzetiség sem él összefüggő tömbben, az afgán állam atomhatalom szomszédjaival ellentétben nem tud szétesni. Következésképpen az ország de facto megosztását, a déli, pastunok által lakott régióknak a táliboknak történő átadását és északon, a közép-ázsiai

---

³⁵ Az amerikai különleges erők korábban már tettek ártalmatlanná pakisztáni területen Al-Káida vezetőket, ezek az akciók azonban a pakisztániak tudtával és részvételével történtek. 2002-ben Faiszálábádban rajtaütöttek Abu Zubaidán és Karacsiban meggyilkolták Ramzi Binalszibhet, majd 2003-ban Ravalpindiben elfogták Khálid Seikh Mohammadot.

köztársaságok szomszédságában építendő bázisaikra³⁶ és bérelt támaszpontjaikra³⁷ való húzódásukat célzó amerikai tervek nem reálisak.

Iszlámábád azt akarja, hogy az állandó amerikai támaszpontok Pakisztánba kerüljenek, amely révén az ország nem veszít jelentőségéből, sőt ismét felértékelődik. Ha az állandó amerikai bázis Pakisztánban létesül, két-három helyszín jöhet számításba:

- Elsősorban Taxila-Kamra. Az ország, és a régió legkiépítettebb és legkedvezőbb geostratégiai fekvésű repülőtere Kamraban található. Taxilában folyik az urándúsítás, és a nukleáris hordozókkal ellátott harci gépek a kamrai repülőteret tudják használni. Taxilában található az ország legnagyobb, és a régió egyik legnagyobb fegyvergyára.
- A másik opció a beludzsisztáni Gvadar kikötője, amely Irán-ellenes beludzsisztáni műveletekre és a kínaiak öbölbeli befolyásának visszaszorítására is alkalmas, noha ezt a kikötőt a kínaiak építették.

Következésképpen az amerikai és pakisztáni érdekekben szignifikáns aszimmetria tapasztalható:

Mindenekelőtt az afganisztáni jelenlét súlya a két ország biztonságpolitikájában merőben másként esik latban. Az Egyesült Államok kivonulhat Afganisztánból anélkül, hogy stratégiai vereséget szenvedne. Afganisztán az amerikai globális stratégiának csupán egy eleme és nem kulcsa. A szovjet csapatkivonást követően az Egyesült Államok már egyszer magára hagyta ezt az országot. Ha a nemzetközi közösség támogatása ismét véget ér, ez sem globális sem regionális szinten nem befolyásolja a katonai erőegyensúlyt. Iszlámábád ellenben nem hagyhatja el Afganisztánt, amely központi helyet foglal el stratégiájában. A másik alapvető eltérés, miszerint a két országnak lényegében nincsenek kompatibilis céljai a térségben. Az amerikai és pakisztáni nemzeti érdekek merőben különböznek. Az amerikaiak bármi áron presztízscsapást akartak mérni az Al-Káidára. A pakisztániak ezzel szemben bármi áron el akarták kerülni államuk működésképtelen államkudarccá válását, összeomlását, végül szétesését.

Az afganisztáni–pakisztáni helyzet változásai a pakisztáni katonai-politikai elit számára, amely igyekszik a helyzetből politikai tőkét kovácsolni és meglovagolni a felkorbácsolódott nacionalista érzelmeket, stratégiai paradigmaváltást jelentenek. A közvélemény hevesen reagált a történetekre, miszerint a fegyveres erők nem képesek megvédeni az ország szuverenitását, felkorbácsolódtak a nacionalista érzelmek, a pakisztáni hadsereg lecsúszott az ország politikai dinamikáiban betöltött ikonikus piedesztáljáról és bizalmi válságba került. Mindazonáltal a gyenge polgári kormány, egyaránt tartva katonai hatalomátvételtől és a fegyveres erők meggyengítésétől, meg sem kísérelte a vezérkari főnök vagy az ISI főigazgatójának a lemondatását.

Július 11-én Washington kijelentette, hogy a 2010–11. évi 4,5 milliárd dolláros pakisztáni segélyből visszatartja a 2011-ben esedékes 800 millió dollárt, amelyet az afgán határvidék biztosítására, 300 millió dollárt amerikai kiképzőkre, kisebb részben haditechnikára szántak.

---

³⁶ Mazár-i Saríf

³⁷ Kirgizisztánban a manaszi támaszpont és Tadzsisztánban Ajni bázis.

A „terrorizmus elleni háború” során, 2001-től az iszlámábádi kormány 21 milliárd dollár értékű segélyezésben részesült. A pakisztáni kormánynak politikailag jól jött a bejelentés. Kijelentették, hogy a pakisztáni hadsereg külföldi segítség nélkül is a helyzet magaslatán van, nincs szüksége beavatkozásra, és a polgári kormánynak nagyobb szüksége van a segélyekre. Nyomatékkal kilátásba helyezték a mintegy 1100 katonai ellenőrző pont leszerelését, amelyeket ebből az összegből kellene fenntartaniuk az afgán határon.

A helyzet látszólag hasonlatos ahhoz, mikor az afganisztáni szovjet csapatkivonást követően, amikor már nem volt szükség Pakisztánra, mint az afganisztáni háború frontországára, nem szállították le Iszlámábádnak a 28 darab F-16-os vadászpilótát és proliferációs programja miatt szankciókkal sújtották, majd az Egyesült Államok a pakisztáni kormányra bízta, hogyan érvényesíti befolyását Afganisztánban, amely iránt a hidegháború befejezését követően érdeklődése megszűnt. Ám valójában a helyzet különbözik az 1990-es évektől. Washingtonnak nem mindegy, hogy a csapatkivonást követően melyik regionális hatalmi tényező érvényesíti befolyását Afganisztánban.

Ami Washingtont illeti, gyakorlatilag nem rendelkezik eszközökkel Iszlámábád megsegítésére, hacsak nem nyit új frontot Pakisztánban. Az iszlámábádi játszmák ellensúlyozására az Indiához fűződő viszony szorosabbra fűzése jelenti szinte az egyetlen kézenfekvő eszközt.

Bin Laden kiiktatása nem változtat a geopolitikai realitásokon. A két ország egymásra van utalva. Az amerikaiak afganisztáni műveleteikhez nem nélkülözhetik a Karacsi-Khaibar, illetve Karacsi-Csaman logisztikai útvonalakat, nem függhetnek teljes mértékben Oroszországtól sem az északi utánpótlási útvonal fokozott igénybe vételével, szükségük van hírszerzési információkra. A pakisztániak pedig India ellenében rá vannak szorulva az amerikai támogatásra.

Afganisztán szovjet megszállásával Pakisztán, amely két fronton érezte fenyegetettnek magát, busásan profitált a két világrendszer afganisztáni konfrontációjából. A szovjet kivonulást követően ellenezte Afganisztán fragmentációját, mert egyben kívánta érdekkörében tartani az országot és általa biztosítani a közép-ázsiai köztársaságok megközelítését. Ennek érdekében fokozta afganisztáni beavatkozását, amelynek hajtómotorja az ISI és annak kliensei lettek.

2001. szeptember 11. történései komoly veszélyt jelentettek Iszlámábád számára, mert nem tudta tovább biztosítani magának az afganisztáni színteret. A megoldást az iszlámábádi döntéshozók abban látták, hogy stratégiai szövetséget kötöttek az Egyesült Államokkal és bizonyos mértékig támogatták a „terrorizmus elleni háborút”. E támogatásnak azonban korlátai is voltak: Iszlámábádnak el kellett kerülnie, hogy olyan tiltakozási hullám bontakozzon ki, ami megrendíti a rendszer alapjait. Ugyanakkor támogatták az országon belül azokat az erőket, akik nem akartak együttműködni az amerikaiakkal. Ennek biztosítására a pakisztáni kormány grandiózus egyensúlyozó játszmába kezdett.

Az amerikaiak tisztában voltak a pakisztáni együttműködés korlátaival, ám nem akarták, hogy Pakisztán kezelhetetlenül destabilizálódjon. Ugyanakkor a pakisztániak számára is nyilvánvalóak voltak az amerikai tűrőképesség határai, így az eltelt évtized során a játszma kiegyensúlyozottnak volt tekinthető. Ezt az egyensúlyt nem a pakisztáni szuverenitás megsértésével végrehajtott, Bin Laden kiiktatását célzó művelettel borult

fel. Az iszlámábádi stratégiák számára ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy az amerikai csapatkivonás további drámai eseményeket indikál Afganisztánban, amelyek a játékszabályokat és magát a játszmát is felülírják.

Az amerikaiak elfogadták a pakisztáni kettős játszmát, ennek határát az Al-Káidánál húzták meg. A lélektani töréspontot a Bin-Laden ügy jelentette. Ez szakítópróbát jelentett. Az új helyzet Pakisztán számára három lehetőséget körvonalaz:

1. Az iszlámábádi kormány azzal szembesül, hogy nyugati határán nem lesznek amerikai erők, amelyek támogatják. Nem akarja elidegeníteni a tálibokat, mert úgy véli, ők fogják a következő politikai kurzust irányítani Kabulban, és biztosítják a stratégiai mélységet nyugati határain. Ehhez képest az Egyesült Államokkal való együttműködés kisebb jelentőséggel bír.
2. A pakisztáni vezetés annak is tudatában van, hogy stratégiai fedezése szükséges az Egyesült Államok számára csapatai kivonáshoz. Afganisztán nem Irak, amennyiben az amerikaiak kivonulnak, nagyobb a kockázat, több a kiszámíthatatlan elem, ezért az Egyesült Államoknak szüksége van a kivonulás után a pakisztáni befolyás biztosítására, nehogy ott regionális ellenfelei nyerjenek teret.
3. Következésképpen az iszlámábádi stratégiák azt akarják, hogy pakisztáni elemek, főleg az ISI közvetítők maradjanak Afganisztán jövőjét illetően a tálibokkal folytatott tárgyalások során.

A pakisztáni kormány úgy készül az amerikai csapatkivonásra, hogy minél függetlenebbnek, sőt minél ellenségesebbnek láttatja magát az Egyesült Államoktól, így tudja fenntartani a belföldi közvélemény szemében a hitelesség látszatát. Azok az amerikai vádak, miszerint a pakisztáni kormányzat nem bizonyul kellőképpen együttműködőnek a muszlim militánsok elleni harc során, pontosan azt a politikai muníciót biztosítják, amire a pakisztáni katonai és politikai elitnek szüksége van, hogy a következő fázisba lépjen.

A pakisztániak letartóztatták a Bin Laden kiiktatásában segítő CIA ügynököket, kiutasították a Frontier Corps százhusz amerikai kiképzőjét és felmondták a beludzsisztáni Paszní repülőtér használatát. Utóbbi különösen nagy csapás, hiszen akár Irán ellenében, akár a quettai tálib súra kifüstölésére sor kerülhet beludzsisztáni fedett műveletekre. Ezek az intézkedések hozzájárulnak az új image kialakításához, ugyanakkor nemcsak politikai tőkét jelentenek, de a pakisztáni-amerikai viszony további alakításában zsarolási potenciált képeznek.

Az abbotábádi akciót követően az amerikai-pakisztáni kapcsolatok alakulásában a következő negatív változások következtek be:

- 1./ Mindenekelőtt a pakisztáni fegyveres erőkre gyakorolt amerikai befolyás tere lényegesen leszűkült.
- 2./ Következésképpen az Egyesült Államok nem tudja elérni, hogy a pakisztáni hadsereg feladja Afganisztánban és az indiai szubkontinensen folytatott „helyettesítő háborúját”.
- 3./ Az új stratégiai fordulat következtében Iszlámábád folytatólagosan és még kiélezettebben ellenséges magatartást tanúsít Washingtonnal szemben. Ennek eklatáns példája, miszerint a pakisztáni hatóságok nem engedélyezték, hogy az Egyesült Államok Quettában konzulátust nyisson. A pakisztáni hadsereg nem nyitott nagy

hadműveletet sem Szvátban, sem Észak-Vazirisztánban, csak egy kisebb elterelő műveletet júliusban, a Kurrám törzsi ügynökség területén. Ellenben augusztus tizedikén széleskörű hadműveletet kezdeményezett a beludzsisztáni Quetta mellett, nem a quettai tálib súra kifüstölésére, de az iszlám radikálisok esküdt ellenségei, a szekuláris beludzs nacionalisták ellenében.

A tízéves mérleget tekintve amerikai nézőpontból nézve az afganisztáni háború nem kudarc. Több támadás nem történt az Egyesült Államok ellen és az amerikai hadműveletek súlyos károkat okoztak az Al-Káidának. A leegyszerűsített katonai meghatározás szerint az a győzelem, ha az ellenség nem képes csapást mérni. Azt azonban semmi sem garantálja, hogy az Al-Káida nem fog valahol ujjászerveződni, de erre a további afganisztáni katonai jelenlét nincs befolyással.

Ha az amerikaiak kivonulnak Afganisztánból, Pakisztán a közép-ázsiai országot ismét befolyása alá keríti. Ehhez, akárcsak India ellenében, már csak azért sem nélkülözheti Washington támogatását, mivel Kína nem rendelkezik olyan katonai képességekkel, hogy megvédje a Himalájában vagy a kínai haditengerészet őrizze partjait. Az Egyesült Államoknak is szüksége van a pakisztáni együttműködésre annak megakadályozására, hogy újra kialakuljon az interkontinentális Al-Káida. Az amerikai stratégiák továbbra is fel akarják használni Pakisztánt India ellensúlyozására, ugyanakkor Washington Újdelhivel szorosabbra fűzi kapcsolatait.

Nem zárható ki az a lehetőség sem, hogy a fegyveres erők a politikai térbe való erőszakos behatolással kísérelik meg visszaszerezni megtépázott tekintélyüket. Musarraf az utóbbi időben igyekezett a Muslim League-Qaed-i Azam frakció (ML-QA) elemeiből és más erőkből saját politikai bázist létrehozni, saját pártot alapítani. Pervez Asfaq Kiani tábornok pedig képes katonai puccsot végrehajtani.

Az Egyesült Államok nem látna szívesen Pakisztánban sem katonai, sem iszlamista puccsot, sem tömegmegmozdulásokat. A katonáknál jobbnak tűnik számára a jelenlegi (esetleg egy másik), gyengése okán kezelhetőbb civil kormány, hogy a dezintegrációt is lebegtesse, mint opciót. Meg akarja tartani afganisztáni műveleteihez a pakisztáni utánpótlási útvonalakat. Nem függhet e tekintetben Oroszországtól. Az opció nem teljes mértékű együttműködés, versus korlátozott együttműködés, mert előbbi sohasem állt fenn, utóbbi tekintetében Washington régen megkötötte a maga kompromisszumait, hanem korlátozott együttműködés versus az együttműködés hiánya. Washington opciója Pakisztánban kiszámítható és kezelhető nagy válság, ami a Janus-arcú szövetségest szorosabb együttműködésre készíti.

Az Egyesült Államok Bin Ladent kiiktató akciójával rámutatott, hogy az ISI a radikális iszlamizmus támogatója. Jelenlegi és korábbi vezetői, a három legerősebb tábornok³⁸ fókuszba helyezésével csökkentette egy erős puccs lehetőségét, ugyanakkor egy másik, az ellentmondásos Zardári kormányánál rendezettebb, ám ugyancsak gyenge civil kormány (Navaz Saríf és Musarraf politikai visszatérése) lehetőségét is nyitva tartja.

Az iszlámábádi vezetés számára nem kívánatos az Egyesült Államokkal való kenyértörés, hiszen akkor kiszolgáltatott helyzetbe kerül Indiával szemben. Washington sem akarja Pakisztán szétesését, legalábbis most nem, ám szeretné elérni, hogy Iszlámábád nyomást gyakoroljon a tálibokra, tisztítsa meg a radikális iszlám elemektől

---

³⁸ Nadím Tádzs tábornok, 2005-ben az ISI parancsnoka, Pervez Asfaq Kaiani vezérkari főnök az ISI előző parancsnoka, és Sudzsza Pasa tábornok, a jelenlegi ISI-főigazgató.

az ISI-t, űzze ki a kűfűldi iszlám radikálisokat az ország területéről és keményebben lépjen fel a helyi militánsokkal szemben. Fontos, hogy az ISI ne használja ki utóbbi közűs hadművelet gyanánt feltűntetve pozíciói erűsítésére és országszerte a nacionalista érzelmek felszűtására. Az ISI kész megűlni Zardárít, ahogyan Baitullah Mehsűdot, a pakisztáni tálíb mozgalom vezetűjét is eltette láb alól, amikor nem volt rá szűkség.

Mivel az Egyesűlt Államoknak szűksége van Pakisztánra, nem adhatott helyt James Baker 2010-ben készűlt jelentésében foglaltaknak, hogy Pakisztánt vegye fel a terrortámogató országok listájára. Nem tudja szankciókkal elszigetelni, mint Iránt, ezért figyelme a terrortámogatók felszűmolásának „roadmapjában” Irán felé irányult.

A nemzetkűzi kűzűsűség a Bin-Laden forgatókűnyvet fel tudja használni a taxilai nukleáris létesítmények biztosítására, a kűrdés politikai fűkuszálásával megfontoltabb őrzésre, az iszlám szélsűségesekek és a fegyveres erűk soraiban támogatóik ellen határozottabb fellépésre készűtetve az iszlámábádi vezetűt. Újabb amerikai hadművelet pakisztáni területen kevésbé valószínű, tekintetbe véve, hogy Afganisztánból átvezényelt egysűgekek sem vethetűk be és a hazai tartalékok is szűkűsek (a politikai támogatás ellentmondásosságáról, a morális támogatás hiányáról nem is beszélve). Ám Iszlámábád a dezintegráció lehetőségének kilátásba helyezésével rákényszeríthetű, hogy nukleáris létesítményeit fokozott oltalom alá helyezze, Kamrában és Gvadarban amerikai bázisok létesűljenek.

Regionális dinamikák Bin Laden eltűnését kűvetűen

Bin Laden kiiktatását kűvetűen a regionális dinamikák tekintetében mindenekeleűtt Kína, India és a Sanghaji Egyűttműködés Szervezetének az Egyesűlt Államokhoz, Pakisztánhoz és egymáshoz fűzűdű viszonyrendszerében bekűvetkezett változásokat, illetve a csapatkivonás utáni Afganisztán jűvűjének a regionális hatalmi tényezűk általi megítélését kell tekintetbe venni. Pakisztán az abbotábádi műveletet megelőzűen, a kűzel-keleti megmozdulások kezelése terén igyekezett Tűrkországgal szorosabbra fűzni egyűttműködését. Május 2-át kűvetűen azonban a tűrok modell versus iráni modell, iráni tűrnyerés versus szauid befolyás képletét bonyolultabb dinamikák váltották fel.

Tűrkországra nagy a szűkség, mint nyugati szövetsűgesre, ám annak Irán felé nyitásával Abbotábád után másfajta dinamikák rajzolódnak ki. A tűrségben, kűrvonalazódni látszik egy új, Ankara–Damaszkusz–Teherán tengely. Iszlámábád pedig az amerikaiakkal való konfrontáció ellensűlyozására Ankarával, Teheránnal, Rijáddal, Kabullal és Pekinggel kívánja szorosabbra fűzni kapcsolatait. Ha az Egyesűlt Államok az iráni tűrnyerést a Kűzel- és Kűzep-Keleten meg akarja akadályozni, Iszlámábáddal kesztyűs kűzzel kell bánnia.

Irán és Pakisztán kűzűtt nincs területi vita, a nemzetkűzi rendszerekben való egyűttműködésűk sikeresnek tekinthetű. Nézeteltérés csak az afganisztáni és kűzep-ázsiai befolyás tekintetében van kűzűttűk. Ráadásul a beludzs nacionalisták felkelésének leverése tekintetében érdekeik egybeesnek, noha Teherán az iráni Dzsundullah beludzs szervezet támogatásával vádolja Iszlámábádot (bár Abdul Malik Rígí, a Dzsundullah alapítűjának 2010. jűnisi kivégzését kűvetűen ezek a vádak elcsendesedtek). Miután, felekezeti ellentéteiket félretűve, egyre inkább azonos Irán és Pakisztán érdeke, hogy ne állomásozzanak határaikon amerikai katonák. Geostratégiai

érdekei meghatározásánál mindkét ország alapvetőnek találja elkerülni a szétesést, külső támadást vagy belső rendszerváltást. Ma már Közép-Ázsiában és a Perzsa öbölben, valamint a kőolaj- és földgázvezetékek megépítéséért folytatott vetélkedésük során nagyobb vetélytársnak tekintik az Egyesült Államokat, mint egymást. Előbbit a kínai kártya kijátszásával igyekeznek ellensúlyozni. Az iráni–pakisztáni regionális szembenállást felváltja Teherán katonai segítsége a korábban Irán helyettesítőinek tartott afgán csoportok ellenében harcoló pakisztáni támogatottaknak. Iráni–afgán–pakisztáni stratégiai háromszög van kialakulóban. Ami a regionális energetikai együttműködési potenciált illeti, Irán mind Pakisztán, mind India számára kívánatos partner.

Pakisztán a közeljövőben súlyos bizonytalanság elé néz. Ennek ellensúlyozására regionális támogató rendszerekben keres menedéket. Afganisztánnak is azt javasolta, hogy folyamodjon teljes jogú tagságért a Sanghaji Együttműködés Szervezete június 15-ei asztanai tanácskozásán, és maga is teljes jogú tagságra törekszik. E célt szolgálták Zardarí, pakisztáni elnök júniusi pekingi és moszkvai látogatásai. Mivel az iráni stratégia régóta regionális együttműködési rendszerekben gondolkodik, több szervezetben együttműködnek. A pakisztáni–iráni bilaterális és általában a bilaterális kapcsolatok helyett a multilaterális együttműködés szorgalmazása Iszlámábádnak sincs ellenére. Kialakulni látszik a Teherán–Kabul Iszlámábáddal párhuzamosan egy Teherán–Iszlámábád–Peking tengely is.

Kezdetben úgy tűnt, hogy a regionális dinamikák Abbottábád utáni átstrukturálódásának India a vesztese, amely a Pakisztán által támogatott radikális szervezetek (Laskar-i Tajjiba, HUJI, HUJI-B) agresszívabb indiai akcióival és kínai katonai lépések percepciójával³⁹ szembesül.

Iszlámábád igyekszik Washington ellenében kijátszani a kínai kártyát. A pakisztáni–kínai bilaterális kapcsolatok igen jók. Kína Pakisztán legnagyobb befektetője, fő kereskedelmi partnere és katonai szállítója. A bilaterális kereskedelmi forgalom értéke 2010-ben meghaladta az évi 9 milliárd dollárt. Kína atomerőműveket, utakat épít Pakisztánban, arany- és rézbányákat tár fel és kiépítette Gvadar mélytengeri kikötőjét.

Ahogy Washingtonnal nem javul kapcsolata, Iszlámábád Pekingre, mint alternatív stratégiai partnerre tekint, a kínai kártya kijátszásával igyekszik egyensúlyozni. Ám ezt a partnerséget veszélyezteti az a kínai percepció, hogy a Kelet-Turkesztáni Iszlám Mozgalom harcosait pakisztáni szélsőséges szervezetek képezik ki a törzsi ügynökségeken.

A pekingi kormány orra alá sok borsot törő Kelet-Turkesztáni Iszlám Mozgalom az Al-Káidához köthető szervezet. Ezért érthető, hogy a kínai reakció Bin Laden halálhírére visszafogott volt. Mindenekelőtt Pakisztán szuverenitása aspektusából vetette fel a rajtaütéssel kapcsolatos jogi kételyeket. A pakisztáni hatóságok augusztusban első ízben kényszerültek tagjainak hazatoloncolására, hogy elnyerjék a kínai kormány bizalmát. Burhánuddín Rabbání, az afgán Béketanács elnökének szeptemberi meggyilkolását követően sérült az afganisztáni politikai rendezésben az 1990-es években fennállott Teherán–Újdelhi–Moszkva tengely, amely az Északi Szövetség erőire, Abdullahra, Karzaí ellenzékének vezérére tett.

---

³⁹ Dél-Tibet biztosítására betörés Anacsal Prades indiai államba, illetve építő egységeknek álcázott katonai alakulatok mozgása határai mentén.

Paradox módon ugyanazon okok – az instabilitástól és a terrorizmustól való félelem – amelyek arra készítetik az amerikai adminisztrációt, hogy továbbra is bőkezűen investáljon Pakisztánba, Pekinget arra készítetik, hogy tisztas távolságra tartsa magát Iszlámábádtól. Kína inkább a Sanghaji Együttműködés Szervezete keretében kívánja Iszlámábádot aktívabban bevonni a felgyorsuló regionális dinamikákba.⁴⁰ Ám az amerikai–pakisztáni viszony romlása a vártnál tartósabbnak bizonyult. Ez bátrabb lépésekre készítette Pekinget. A kínai miniszterelnök-helyettes és biztonsági miniszter, Meng Jianghu szeptember 26-án Iszlámábádban tett látogatást. Közös gyártmányú Thunder-16 vadászgépek gyártásába kezdenek és Iszlámábád hat új tengeralattjárót rendelt Pekingtől. Kína hosszú idő után először tett politikai nyilatkozatot az afganisztáni válság megoldását illetően.

Arra a kérdésre, hogy száznyolcvan fokos fordulat következik-e be az amerikai-pakisztáni kapcsolatokban és Kína felválthatja-e az Egyesült Államokat, nemmel kell felelnünk. A pakisztáni vezetés igyekszik e szoros kínai kapcsolatokat arra használni, hogy egyensúlyozzon Washingtonnal szemben. E taktika stratégiai hozadéka azonban lényegesen kevesebb, mint ahogyan Pakisztánban láttatni szeretnék. Iszlámábád, az amerikaiakkal szembeni széleskörű ellenszenv ellenére, ha szakít Washingtonnal, elesik a milliárdos segélyektől, IMF-es és világbanki hitelektől. Kína azon törekvése, hogy katonai és politikai konfliktusokat elkerülve gazdasági szuperhatalommá nője ki magát, óvatosságra készíteti, hogy ne aknázza alá komplex kapcsolatait az Egyesült Államokkal.

India ellenben közelebbi együttműködést igyekezett kialakítani az Egyesült Államokkal a regionális stabilitás érdekében, noha ennek a viszonyoknak megvannak a maga határai. Újdelhi visszautasított egy 11 milliárd dolláros harci repülő vásárlási amerikai ajánlatot. Az Egyesült Államok, a várható pakisztáni reagálástól ódzkodva az eltelt évtized során többször elhárította az indiai kormány felajánlását, hogy részt venne az ISAF tevékenységében, míg Pekinget csapatok küldésére is biztatja.⁴¹

Az amerikai–pakisztáni kapcsolatok rohamos léptékű romlását Újdelhi, Afganisztán-politikájában bekövetkezett paradigmaváltással igyekszik kihasználni. A meglepetés erejével hatott, hogy a Karzaí-kormány első stratégiai partnerségi szerződése nem az Egyesült Államokkal kötött, amelynek aláírása decemberben a második bonni konferencia idején várható, hanem Indiával, Karzaí elnök indiai látogatása során, október 4-én. Ennek értelmében az indiai kormány részt vesz az afgán biztonsági erők képzésében, az afgán ásványkincsek kiaknázásában és bilaterális kereskedelmi szerződések, útépítés révén bilaterális szerződésekkel, Irán bevonásával Pakisztánt elkerülő útvonalon igyekszik megközelíteni a közép-ázsiai köztársaságokat. India nem vállalt ilyen volumenű szerepet a térségben a Nadzsibullah rezsim megdöntése óta, noha a pakisztáni érdekek képviselőinek tartott tálibok ellenében diszkrét támogatásban részesítette az Északi Szövetség erőit.

Már a mumbai-i támadást követően Washington támogatta az indiai kormány javaslatát az ENSZ BT-nél, hogy Pakisztánt bélyegezzék terrortámogató országnak. Az ISI már ezen akciókat megelőzően, ez év tavaszán a terrorszervezetek amerikai listájára került, és ez a sors vár a Haqqáni hálózatra is. Kérdés, hogy India, Kína és az

---

⁴⁰ Anath Krishnan: China Strongly Backs Pakistan. The Hindu, May 4, 2011

⁴¹ <http://www.eurasiareview.com/china's-calibrated-response-to-osama-bin-laden's-killing-analysis16052>

Egyesült Államok képes-e a regionális problémák megoldására és a pakisztáni politika ellensúlyozására trilaterális dialógusba bocsátkozni?

Afganisztán felosztása – versus Pakisztán dezintegrációja

Pakisztán terrortámogató országgént emlegetésével felmerül Koszovó vagy Dél-Szudán mintájára az ország „békés balkanizációjának”, irányított dezintegrációjának kérdése,⁴² ehhez azonban biztonságba kell helyezni a pakisztáni atomarzenált. Pakisztán nagyon törékeny, a szétesés kérdése bármikor terítékre helyezhető. Az ország dezintegrációja nem a pastun területekről indul ki, ahogyan az iszlámábádi stratégiák korábban latolgatták és minden eszközzel megakadályozandó, a pastun nacionalizmus lenullázására és a Durand-szerződés államhatárként elismertetésére törekedtek.

Amennyiben bekövetkezik az ország szétesése, az várhatóan Beludzsisztánban kezdődik. Kevésbé ismert tény, de a törzsi társadalmak úgy tradicionalisták, hogy távol állnak a vallási szélsőségektől. Önszervező, egalitáriánus közösségeik praktikusak, bizonyos értelemben demokratikusak. A beludzs társadalom e természete alkalmas arra, hogy a beludzs törzsek az iszlám radikálisok vagy zsarnoki iszlám rezsimek ellen forduljanak.

Beludzsisztán irányában megélnékült a nemzetközi érdeklődés. „Korábban szovjet ügynöknek, majd indiainak, most pedig amerikaiak bélyegeznek minket” – foglalják össze a beludzs vezetők bonyolult viszonyaikat.⁴³ Ha létrejön pakisztáni Beludzsisztánból önálló beludzs állam, ez az iráni Szíisztán-Beludzsisztánban is felgyorsítja az eseményeket. Ezt követően pastun állam vagy Nagy-Afganisztán is létrejöhet, amelynek területe a taxilai hegyekig terjed. Végül megalakul Nagy-Pandzsáb valamint Szindhí Des, a szindhíek állama. Iszlámábád a beludzs nacionalizmus ellensúlyozására megtűri az iszlám szélsőségesek beludzsisztáni táborait és a quettai tálib súra is háborítatlan, ám fokozta a szekuláris beludzs nacionalisták likvidálására irányuló akcióit.

A 2011. december elején megtartandó második bonni konferenciája előestéjén Afganisztán jövőjét illetően A, B, sőt C tervek merültek fel. Az Afganisztánnal kapcsolatos jelenlegi rendezéses tervek problémája, hogy az ellenség azonosítása, tárgyalóasztalhoz ültetése vagy egymás elleni kijátszása, meggyengítése nem történt meg. A gyenge hatékonyságú, Karzaí elnök által kinevezett Legfelső Béketanács elnökének, Burhánuddín Rabbánínak szeptember 20-ai meggyilkolása is ezt mutatja. A mechanizmus sincs kidolgozva. Egymásra épülő dzsürgák rendszerében kellene megtárgyalni a problémákat, definiálni a megoldást, kidolgozni a megvalósítási tervet, államformát és államfőt választani afgán processzus gyanánt, s az afgánok közötti tárgyalásokat kellene megfelelő biztosítékokat nyújtó regionális tárgyalásoknak követnie.⁴⁴ Mások arra hívják fel a figyelmet, hogy a Bretton Woods-i rendszer ma már nem működik, hasonlóképpen, ahogyan hat hatalom tárgyal Észak-Koreával, 5+1

---

⁴² Dr. Stuart Bramhall: Baluchistan for Sale. The Baloch Hal, May 22, 2011

⁴³ The Baloch Conference of North America. Washington Carnegie Endowment for International Peace. April 30, 2011

⁴⁴ A Nadzsíbullah valamint Benon Sevan, az ENSZ főtítkárának különmegbízottja terve is lényegében ezt tartalmazta. Khalil Nouri – Elisabeth Gould – Paul Fitzgerald – Michael Hughes: Restoring Afghanistan's Tribal Balance. New World Strategies Coalition. 23. 08. 2011.

Iránnal, hatan Koszovóról, ugyanígy Afganisztán esetén is át kellene térni a diszfunkcionális multilateralizmusról 9+1-es minilaterális tárgyalásokra.⁴⁵

Az A terv a jelenlegi centralizált, erős elnöki rendszerű afgán kormányzati struktúra fenntartása, esetleg azzal a korrekcióval, hogy a történelmi hagyományoknak megfelelően a periféria belső ügyeiben nagyobb autonómiát élvezzen. Am ha felmerül az Afganisztán B terv, a Blackwill-koncepció megvalósítása⁴⁶, az ország de facto feldarabolása, a déli területeknek a tálibok kezébe adása és a nemzetközi közösségnek a Hindukustól északra eső területekre vonulása, ahol föderális kormányzást hoznának létre (vagyis elismernék az északi etnikai hadurak territoriális fennhatóságát) – az semmiféle politikai megállapodást nem jelentene Afganisztánban. Sőt, oly mérvű polgárháborút indikál, ami már nem a kézben tartható „irányított káosz” fenntartását jelentené az országban, hanem a konfliktus ellenőrizhetetlen eszkalációja végzetes következményekkel járhat szomszédjai, elsősorban Pakisztán számára. Ehhez a rendszerhez parlamentnek felelős kormány járna miniszterelnökkel, akiket az elnök nevezne ki.⁴⁷ Ez a rossz, nem átruházható, tisztán egyéni (SNTV) választási rendszer miatt permanens választási és parlamenti, legitimitási válság, működésképtelenség miatt nem életképes államforma.

Tobias Ellwood brit képviselő C terve Afganisztán 8 államra osztása, amelyek mindegyike más-más ország protektorátusa alatt állna, Kandahár, Khoszt, Dzsálálábád, Kunduz, Mazár-i Saríf, Herát, Bamián központokkal, több a tálibok, a többi törzsi tanácsok irányítása alatt szövetségi kormánnyal, amelynek miniszterelnöke is lenne.⁴⁸ Afganisztán fragmentációjának egyetlen értelme más államkudarcok, nukleáris hatalmak szétesésének ideig-óráig történő megállítására lenne.

Irán szétesése Pakisztán dezintegrációjának törvényszerű következménye, ám Irán sokkal keményebb dió. Míg Pakisztán olyan üveg, ami bármikor kívülről is széttörhető és belülről is töredezhet, Irán olyan acél, amely belső feszültség révén repeszthető szét, mintsem külső nyomásra.

KONKLÚZIÓ

---

⁴⁵ Pakisztán, Irán, India, Szaud Arábia, Kína, Oroszország, az Egyesült Államok, az EU, a NATO és Afganisztán. Giandomenico Picco: A New Afghanistan in a New International Construct <http://www.oicworldpeace.org/foreign-policy/a-new-afghanistan-in-a-new-international-construct.html>
Giandomenico Picco az ENSZ főtárgyalójának különmegbízottja volt az 1988-as, az Egyesült Államok, a Szovjetunió, Afganisztán és Pakisztán kormányai között létrejött megállapodás során.

⁴⁶ Robert D. Blackwill: Plan B in Afghanistan. Why a De Facto Partition is the Least Bad Opinion. Foreign Affairs, January/February 2011, Bush's Envoy to Iraq Calls for Partition of Afghanistan. <http://afpakwar.com/archives/6609>

Robert Blackwill mindkét Bush elnök biztonságpolitikai tanácsadója volt.

⁴⁷ Afganisztán északi és déli területekre osztása az 1988-as genfi egyezmény titkos záradékában is szerepelt, akkor Pakisztán is akarta. A dzsalálábádi csatában elszenvedett vereséget követően Pakisztán már egyben akarta befolyása alá keríteni, hiszen csak így biztosíthatta volna a közép-ázsiai szénhidrogénekhez való hozzáférést, míg más országok (Irán) ezt az északi régiók biztosításával is el tudták érni, illetve meg tudták akadályozni (Pakisztán).

⁴⁸ U.K.'s Plans for Afghanistan's Dissolution.

<http://presstv.ir/detail/194037.html>

A háború eltelt évtizede során nem került sor az Al-Káida gyökerestől történő kiirtására, sem a probléma gyökereinek felszámolására. A politizált iszlám ideológiája, mozgalmi jelentőségének globális csökkenésével nem cél annak megakadályozása, hogy más régióban a terrrorszervezet újjászerveződhessen, mindössze az afgán-pakisztáni helyszínről való eltávolítása. Máshol felbukkanása szolgálhat további geostratégiai, geoökonómiai célok juszifikálására, ám diverzifikálása a következő évtizedben kezelhetetlenül többfrontos küzdelmet eredményezhet.

A politizált iszlám felemelkedése a térségben az egypólusú világ terméke volt. A többpólusúvá váló regionális játszmák kialakulásával a politizált iszlám szélsőségeit az ideológiák körforgásában felváltja a szekuláris nacionalizmus, amelyben a Bin Laden Frankenstein szörny kevésbé fontos ellenség.

Bin Laden kiiktatására olyan időszakban került sor, amikor az afganisztáni csapatkivonulással a nemzetközi közösség térségbeli jelenlétének minősége megváltozik, ami a regionális dinamikák felgyorsulását, átstrukturálódását eredményezi. Annak a politikának a következtében, amely Pakisztánt kritika nélkül a nemzetközi terrorizmus elleni háború szövetségeseként kezelte és pakisztáni területen nem vette célba az iszlám szélsőségesek térnyerését, ma már középtávon Pakisztán szétesésével is számolni kell. Ez a lehetőség úgy kezelendő, hogy az afganisztáni csapatkivonás, a 2014 utáni időszakra biztosítani kell a térségben a nemzetközi közösség érdekérvényesítését, jelenlétének új formáit. Az Afganisztán, India, Egyesült államok és EU közötti stratégiai partnerségek ezt a célt szolgálják.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Jeffrey Goldberg and Marc Ambinder: The Ally From Hell. The Atlantic Magazin, December 2011,

www.theatlantic.com/magazine/archive/2011/2/the-ally-from-hell/8730/4

Anath Krishnan: China Strongly Backs Pakistan. The Hindu, May 4, 2011

Dr. Stuart Bramhall: Baluchistan for Sale. The Baloch Hal, May 22, 2011

Khalil Nouri – Elisabeth Gould – Paul Fitzgerald – Michael Hughes: Restoring Afghanistan's Tribal Balance. New World Strategies Coalition, 23.08.2011

Giandomenico Picco: A New Afghanistan in a New International Construct.

<http://www.oicworldpeace.org/foreign-policy/a-new-afghanistan-in-a-new-international-construct.html>

Robert D. Blackwill: Plan B in Afghanistan. Why a De Facto Partition is the Least Bad Opinion. Foreign Affairs, January/February 2011

Brynjar Lia: Al Qaeda Without Bin Laden: How Terrorists Cope With Their Leader's Death. Foreign Affairs, May 11, 2011

Gen. Mirza Aslam Beg: Staged Death of Bin Laden: New Revelations.

<http://www.eurasiareview.com/staged-death-of-bin-laden-new-revelations-analysis27052011>

Preeti Nalva: The Incident of Abbottabad, District of Hazara, Pakistan. Eurasia Review, May 14, 2011

<http://www.eurasiaweb.com/the-incident-of-abbottabad-district-of-hazara-pakistan-analysis-14052011>

Dean Nelson: Pakistan's Nuclear Bases Targeted by Al-Qaeda. The Telegraph, London, August 11, 2009,

<http://www.telegraph.co.uk/news/urdu/news/asia/Pakistan/6011668/Pakistan:nuclear-bases-targeted-by-al-Qaeda.html>

Bruce Riedel: Pakistan and Terror: The Eye of the Storm. The Annual of the Academy of Political and Social Science, 618, (July 2008)

Shaun Gregory: The Terrorist Threat to Pakistan's Nuclear Weapons. CTC Sentinel 2 (July 2009)

<http://www.ctr.usma.edu/sentinel/CTSentinel-Vol2Iss7.pdf>

Richard Weiry – Joy Drucker – Matthew Bunn – George Perkovich – Aparna Pande: Nuclear Security in Pakistan: Issues and Implications. Hudson Institute, February 23, 2011

Amir Mir: Who's Finger on Pakistan's Nuclear Trigger? Asian Times Online, November 17, 2001

M. Suleman Shahid: Can Terrorists Grab Pakistan Nukes? Myths and Realities.

<http://www.eurasiareview.com/can-terrorists-grab-pakistan-nukes-myths-and-realities-analyse/17062011>

Dr. Stuart Bramhall: If Pakistan Is An Ally, Why Are We Trying To Break Up Their Country. March 9, 2011 www.stuartbramhall.aeganthorblogs.com

Rolf Mowatt-Larssen: Preventing Nuclear Terrorism: Securing Pakistani Nuclear Weapons. Testimony Before the U.S. Senate Homeland and Governmental Relations Subcommittee on Federal Financial Management, Government Information.

Federal Services and International Security (July 7, 2009)

http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/19204/preventing_nuclear_terrorism.html